

Acta Militaria Mediaevalia XVII
Kraków–Sanok–Wrocław 2021, 231-233.
DOI: 10.48280/AMMXVII.2021.019.

*Lech Marek**

Arkadiusz Michalak, „Arma confinii. Przemiany późnośredniowiecznej broni na rubieżach Śląska, Wielkopolski, Brandenburgii i Łużyc”, Zielona Góra, 2019

Citation: Marek L. 2021. *Arkadiusz Michalak, „Arma confinii. Przemiany późnośredniowiecznej broni na rubieżach Śląska, Wielkopolski, Brandenburgii i Łużyc”, Zielona Góra, 2019.* „Acta Militaria Mediaevalia” XVII, 231-233. DOI: 10.48280/AMMXVII.2021.019.

Autor wymienionego w tytule monumentalnego opracowania cieszy się sławą niezwykle skrupulatnego, odznaczającego się wysoką erudycją badacza średniowiecznego i nowożytnego uzbrojenia. Jego pokazany dorobek naukowy, znany bardzo dobrze w kraju oraz poza jego granicami, nie zawęża się wyłącznie do badań w obszarze tradycyjnie pojmowanego bronioznawstwa. Zauważalne jest tutaj przede wszystkim dążenie do rozpatrywania źródeł materialnych w szerokim kon-

tekście kultury danej epoki. Całościowe spojrzenie na analizowane zagadnienia możliwe jest m.in. dzięki temu, że dysponując jednocześnie warsztatem historyka i archeologa, autor porusza się swobodnie pomiędzy różnymi kategoriami źródeł. Ukoronowaniem dotychczasowych działań naukowych znanego naszym czytelnikom redakcyjnego kolegi jest monografia: „Arma Confinii. Przemiany późnośredniowiecznej broni na rubieżach Śląska, Wielkopolski, Brandenburgii i Łużyc”.

* Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, Polska; ORCID: 0000-0002-9853-7679; e-mail: lechmarek@o2.pl.

Ryc. 1. Okładka książki A. Michalaka.

Fig. 1. A. Michalak book cover.

Składa się ona z dwóch obszernych rozdziałów obejmujących kolejno zagadnienia związane z uzbrojeniem ochronnym, a następnie zaczepnym z badanego obszaru. Są one poprzedzone klasycznie skonstruowanym wstępem, w którym autor definiuje zakres chronologiczny, terytorialny pracy oraz dokonuje charakterystyki źródeł i stanu badań nad poruszonym zagadnieniem. W szczególności wszakże wprowadzenie to odbiega od szablonu. Dla przykładu, dyskusyjne w oczach konserwatywnych historyków może wydawać się przyjęcie województwa lubuskiego – sztucznego, współczesnego tworu administracyjnego – jako obszaru badań. Autor jednak słusznie zwraca uwagę, że specyfika terenu tytułowego pogranicza, o które toczono nieustanne boje w badanym okresie, tj. od połowy XIII w. do początków XVI w., nie pozwala wyznaczyć na historycznej mapie dobrze zdefiniowanego w swym zasięgu regionu.

Za szczególnie wartościowe uznać należy wprowadzenie czytelnika w niezwykle dynamiczny i różnorodny świat badanej rubieży na podstawie źródeł pisanych. Ich interpretacja towarzyszy zresztą analizom znalezisk oraz ikonografii zaprezentowanych w kolejnych rozdziałach. Wrażenie robi niezwykle skrupulatność autora przy badaniu średniowiecznych i wczesnonowożytnych dzieł sztuki z omawianego obszaru. Analitycznym okiem archeologa był on w stanie za uważać najdrobniejsze detale wykonane przez dawnych artystów, np. specyficzne, symboliczne w swym charakterze zdobienie głowic mieczowych, które często umyka nawet wytrawnym badaczom. Nie ograniczył się też w swoich dociekaniach do analizy zacho-

wanych przykładów sztuki średniowiecznej z danego terenu, lecz sięgał po dokumentację archiwalną dzieł zaginionych. Wysoko należy ocenić dokonaną na potrzeby pracy kwerendę źródeł materialnych obejmującą aż 873 zabytki, które w bardzo dobry sposób udokumentowano. Przy ich interpretacji autor przywiązuje dużą wagę do analizy kontekstu archeologicznego, w którym je odnaleziono, bardzo wnikliwie studiując dokumentację archiwalną każdego zabytku.

Niezwykle cenną częścią pracy są bardzo liczne analizy specjalistyczne, w tym metalograficzne, pozwalające na poznanie technologii wykonania poszczególnych zabytków uzbrojenia. Autor wykazał przy tym zdolność do formułowania oryginalnych wniosków humanistycznych na podstawie ścisłych danych uzyskanych w rezultacie tych badań. Wysoko należy ocenić także zaprezentowany głos w dyskusji na temat zaginionych obecnie zabytków, znanych jedynie z dokumentacji archiwalnej. Wymienić tu należy oryginalne rozważania na temat możliwej atrybucji miecza przypisywanego w dotychczasowej literaturze Przemysłowi Otokarowi II (s. 79-82) oraz interpretację znalezisk toporów znalezionych w Gubinie i Żaganiu, zdobionych przedstawieniem tura (s. 157-162).

Bardzo udanym zabiegiem było umieszczenie przez autora podsumowań do każdego rozdziału, prezentujących wyniki przedstawionej powyżej analizy materiału. Szczególnie cenna jest część zawierająca wnioski końcowe, w syntetyczny i klarowny sposób przedstawiająca kulturę regionu przez pryzmat badanych zabytków uzbrojenia.

Autora charakteryzuje, co godne podkreślenia, wysoka kultura prowadzenia dyskusji akademickiej. Czasem jednak hipotezy, co do których trafności sam zdaje się nie być przekonany, pozostawia bez wystarczającej polemiki. Dla przykładu przytoczyć można kwestię datowania grotów broni drzewcowej odkrytych podczas wykopalisk na zamku Sokolec na Górze Krzyżnej (s. 139) czy też problem wagowego kryterium przy rozróżnianiu grotów używanych do produkcji bełtów do kuszy i strzał. W ostatnim z wymienionych przypadków autor początkowo przytacza argumenty przeciw kryterium wagowemu (s. 178), aby później jednak wrócić do niego przy analizowaniu uwzględnionych w pracy zabytków (s. 185). Co do chronologii grotów włóczni z Sokolca, należy zgodzić się z autorem, że wymaga ona potwierdzenia dobrze datowanymi analogiami. Grot zdobiony pierścieniem na tulei uderzająco podobny do niektórych okazów z zespołu znalezisk odkrytego na wymienionym zamku pochodzi z badań archeologicznych placu Nowy Targ we Wrocławiu, z warstwy dobrze datowanej na XII/XIII w. (por. Marek 2018, 642). Znalezisko, choć znane autorowi, nie zostało jednak uwzględnione przez niego w zaprezentowanej dyskusji na temat chronologii analizowanych grotów włóczni.

Przytoczone jako przykład drobne potknięcia nie wpływają na ogólną, pozytywną ocenę ogromnego nakładu pracy autora, który imponuje jak zwykle wyjątkową erudycją oraz odczytaniem w światowej literaturze specjalistycznej i ogólnej, mediewistycznej. Monografia Arkadiusza Michalaka pozostanie z pewnością punk-

tem odniesienia przy dalszych studiach bronioznawczych i to nie tylko tych o zasięgu regionalnym. Napisana w bardzo przystępny sposób, jest cennym dziełem nie tylko dla specjalistów, ale też amatorów.

Odgrywa zatem istotną rolę popularyzacji wyników naszych badań wśród ogółu podatników, którzy działalność naukową w naszym kraju w sposób znaczący współfinansują.

Bibliografia

- Marek L. 2018. *Militaria*. W: J. Piekalski, K. Wachowski (red.). *Rytm rozwoju miasta na kulturowym pograniczu. Studium strefy Nowy Targ we Wrocławiu*. *Wratislavia Antiqua* 23. Wrocław, 563–664.